

Met 66 langs de A15 van Tiel naar Geldermalsen

Rudi Zielman

Voor wie nu denkt dat bryologen verkeers-criminelen zijn: 66 soorten is de oogst uit een uurhok waaruit “helemaal niets bekend is sinds 1980”. Aangespoord door Laurens Sparrius en André Aptroot als hoeders van de databank voor het atlasproject, respectievelijk het excursieprogramma heb ik me als Tukker van het zand laten verleiden op 23 september 2006 een excursie te gidsen over Betuwse klei. In gezelschap van een aantal andere zandhazen (Helprich Fockens uit Enschede en Joop Bruggert uit Oldenzaal), de hoofdstedeling Cora Bruijn en bijgestaan door enkele rasautochtonen zoals Andries Huiberts uit Opheusden, waarbij Jet Dreef de kroon spande, zie elders dit verslag, togen we met z'n allen even na tien op pad. Vertrekkend bij station Tiel, waar de telling even stagneerde door een dubbele boeking van Geoske Sanders, werden we vlot Tiel uitgeloodsd.

Het eerste excursiepunt was het Vuadabos (km-hok 154-430) iets westelijk van de vinexwijk Passewaay en net zo nieuw. In een oude wilg toog Andrew Spink aan het fotograferen van haarmutsmossen. De bos-aanplanten lieten vooral veel Kleisnavelmos (*Oxyrrhynchium hians*) scoren. De veder-mosjes werden grondig bekeken onder aanvoering van Jurgen Nieuwkoop die onder meer Gekromd vedermos (*Fissidens incurvus*) liet noteren, bij het nakijken thuis bleken er leuke kapseltjes op de stengeltjes te zitten. De plas langs het Vuadapad bergt langs de boorden ondermeer het Moerassikkelmos (*Drepanocladus aduncus*). Omdat het bos erg jong is en de omgeving niet zo veel meer leek te bieden bleef de teller op 26 soorten steken en werd een bosje iets verderop het mikpunt.

Helaas, het bosje bleek, niet van de kaart, maar van de aardbodem verdwenen. Omdat excursies vaak in ‘natuurterreinen’ blijven steken en daarbuiten ook mosjes voorkomen, opperde Jet Dreef dan maar “even in de tuin” te kijken. Ze woont midden in het onder-

zochte uurhok in Wadenoijen (coördinaten 152.8-431.5). Dat was boffen, in meerdere opzichten. Bij het oprijden van het erf zag ik een rietendak op het huis, terwijl ik, ondanks meerdere zoekacties, nog nooit Rietdakmos (*Leptodontium flexifolium*) gezien had. Daar durfde ik dus wel een ijsje op te zetten. Nou, bij het uitstappen uit de auto bleek al dat ik aan het betalen moest: onder de overhangende rietbossen lagen tal van plukjes van een dofgroen, op Smaragdsteeltje lijkend mos met woeste tanden, bingo! Het erf bleek ook verder rijk bemest, ondermeer met Broed-dubbeltandmos (*Didymodon rigidulus*) en Stomp dubbeltandmos (*Didymodon topha-ceus*). Ook de fruitboompjes waren begroeid, helaas niet met erg spectaculaire soorten, maar toch wel met Knotskroesmos (*Ulota crispa*) en enkele haarmutsoorten, waaronder de Broedhaarmut (*Orthotrichum lyellii*).

Genoegelijk keuvelend over mosjes, fotograferen en fruit werd op het terras de meegebrachte lunch verorberd, aangevuld door appels en peren van Jet. Daarvan werd ook uitgedeeld en het thuisfront heeft meegeesmuld van de heerlijke stoofpeertjes! Helaas werden we vanaf dit punt verder verlaten door de Wageningers die door Gerrit Bax naar huiswaarts getransporteerd werden.

Die misten dus het bezoek aan de omgeving van de molen aan de A15 en de Betuwelijn (coördinaten 151.5-431.3). Er ligt daar een aardige plas, omzoomd door Riet en met een vlak opgaande oever. Jurgen heeft er geduldig uitleg gegeven over de vele knikmossen, greppelmossen en ander klein grut. Het thuis bekeken plakkaatmos heeft een lage opgaande ring die volgens Arno van der Pluijm later buisvormig uitgroeit; het ontbreken van dorsale slijmharen leidt tot de naam Gekroesd plakkaatmos (*Pellia endiviifolia*). In een bosje tussen de molen en de dijk boden enkele oude wilgen nog wat verrassingen: ze herbergen Vliermos (*Cryphaea heteromalla*) en Bleek boomvorkje (*Metzgeria furcata*),

alsmede het Helmroestmos (*Frullania dilatata*), voor enkelen een opening. Het soortenaantal kwam op 40 voor dit kilometerhok, net een dikke blauwe punt op de abundantiekaartjes van onze archivaris.

Even wijfelend of de excursie nog voorgezet moest worden, gezien het vorderen der dag, werd toch nog tot een volgend excursiepunt besloten (coördinaten 150.9-431.8). Dat werd wel de meest 'kleiige' plek: we kropen over een tarweakker waar het koren en stro vanaf waren. Een veelheid aan specifieke kleisoorten liet zich noteren, veelal kapselend. Uitbundig kapselend was Gewoon kleimos (*Tortula truncata*) aanwezig, ook het Gewoon knopmos (*Phascum cuspidatum*) was zeer talrijk. Een tikje in de schaduw van de wegbomen op de Tielseweg in Geldermalsen waren de piepkleine tubertjes van het Scharlakenknolknikmos (*Bryum klinggraeffii*) in de klei verstopt. Ook enkele plantjes van het Slibmos (*Physcomitrella patens*), met tussen de blaadjes verscholen kapsels, konden verschalkd worden.

Op een steenslag weggetje in het verlengde van de Zeeweg wees Jurgen nog op het massaal voorkomende en kapselende Gewoon wintermos (*Microbryum davallianum*). In Nederland worden hierbinnen twee taxa onderscheiden (Siebel & During, 2006), die door Jurgen beide werden opgegeven. De engelse bryologen maken dit onderscheid niet (Smith, 2004) en wijzen er op dat slechts de sporen het mogelijk maken deze soort (als *Pottia davalliana*) te onderscheiden van *Pottia starkeana*. Deze laatste heeft dan wrattige sporen terwijl *M. davallianum* dicht stekelig papilleuze sporen heeft. Dit laatste was aan de sporen in ons materiaal mooi te zien, net miniatuur exemplaartjes van Tamme kastanje.

Aldus verrijkt met een tasje vol collecties, een hoofd vol beelden van groene plukjes en een auto vol appels en peren waren we ruim na winkelsluitingstijd weer terug in Tiel. Het deelnemersveld was inmiddels om een veelvoud van redenen sterk uitgedund. Het toegezegde en op het station van Tiel gerealiseerde eten van een ijsje was dan ook geen grote aanslag op de financiën. Het thuis nadetermineren van de collecties verlengde

de pret van deze geslaagde dag nog even. De soortenlijst kwam hiermee op 66 soorten.

Deelnemers

Deelnemers: Gerrit Bax, Joop Bruggert, Cora Buijn, Jet Dreef, Andries Huiberts, Leny Huitzing, Jurgen Nieuwkoop, Geoske Sanders, Andrew Spink, Rudi Zielman.

Dankwoord

Mijn hartelijke dank aan alle deelnemers voor hun enthousiasme, in het bijzonder Jet Dreef voor het gidsen en de ontvangst. Aan Jurgen Nieuwkoop, zonder wiens deelname het soortenaantal een stuk lager was blijven steken. Aan Arno van der Pluijm voor het determineren van het Plakkaatmos.

Literatuur

Siebel, H.N. & H.J. During. 2006. Beknopte Mosflora van Nederland en België. KNNV, Utrecht.
Smith, A.J.E. 2004. The Moss Flora of Britain and Ireland, 2nd ed. Cambridge University Press, Cambridge.

Auteursgegevens

H.R. Zielman, Joke Smitlanden 63, 7542 VR Enschede (rudi-zielman@wx.nl)

Abstract

Bryophytes near motorway A15 between Tiel and Geldermalsen (Betuwe region)

Close to the motorway A15, between the town Tiel and the village of Geldermalsen (Betuwe region), a 5 x 5 km square with no post-1980 records of bryophytes was visited on September 23 2006. The inventory at 4 localities in different km-squares revealed 66 taxa, none of them extremely rare or endangered. Some are noteworthy however, e.g. *Cryphaea heteromalla*, a rare epiphyte until about 1980, but spreading since then. The rare *Leptodontium flexifolium* was encountered as well, abundantly growing at its favourite substratum: a thatched roof of the house owned by one of the party members. A fine showcase of *Pottiaceae* was encountered at the last locality, including *Tortula modica*, *T. truncata* and *Microbryum davallianum* (both varieties).